

NEMZET, NEMZETISÉG ÉS A NÉP.

A világháborús szenvedések legnagyobb felfedezése: a nép. A nép, amely nem nagyszámú individuum alkotta embersokaság, hanem közösség. Nem számszerű összeg, hanem szintézis, magasabbrendű egység, amely maga is él, változik és fejlődik.

A nép: a társas ember életének egyik alapformája. Lét-rehozói a közös leszármazás és mult, a közös nyelv, közös szokások és közös kultúra. Mindezek együttesen vezetnek el a nép létrejöttéhez és adott időpontban a népet azok az emberek alkotják, akik odatartozandónak érzik magukat.

A nép tehát nem változhatatlan adottság, hanem mint minden organikus élő, állandó evolúció alatt áll. Fejlődésének rugói elsősorban a belső erőtényezők, ám környezetének hatása alól éppoly kevésbé vonhatja ki magát, mint bármely más élő a földön.

A közös leszármazás nem jelenti a leszármazás kizárólagosságát. Amint a nyelv minden korban és a nép életének minden fázisában számos jövevényszót hasonít magába és olvasztja be fejlődése során ősi egységébe, ugyanúgy változik minden nép biológiai fundamentuma is.

A népnek mint embercsoportnak magját azok alkotják, akik valamennyi felsorolt ismérv szerint a népi közösségbe tartoznak. A leszármazást pedig kizárólagosnak azoknál vehetjük, akiknek nincs tudomásuk részben idegen származásukról.

A külvilággal való állandó érintkezés eredményeképpen minden nép tagjai között számos olyat is találunk, akiknél a felsorolt ismérvek egyike vagy másika hiányzik, azonban határozottan a népi közösséghez tartozónak vallják magukat. Különös jelentőségük van ezek között azoknak, akiknél a közös leszármazás tényezője teljesen hiányzik: a személyükben asszimiláltaknak. Ezek között ismét találunk olyanokat, akiknél a népi hovartartozandóság érzése erős belső meggyőződésen alapul és olyanokat, akik érdekből, haszonlesésből csatlakoztak egy tőlük alapjában idegen népi közösséghez. Ez utóbbiak, akiket az elhagyott népi közösség szempontjából esetenként joggal akár renegátoknak is ne-

vezhetünk, természetesen korántsem teljes értékű tagjai a népi közösségnek; bármely sorsfordulat, érdekeiknek bármily változása esetén gondolkozás nélkül fogják cserbenhagyni azt a közösséget, amelyhez az anyagi érdekeken kívül semmi komoly érzelmi szál nem fűzte őket. Értéket természetesen annak a közösségnek a számára sem jelentenek, amelynek kedvéért újabb pálfordulásuk történt.

Egy nép legtágabb értelemben vett kultúrkincse a nyelven, művészi, tudományos alkotásokon és a közös múlt tudatán kívül sajátos erkölcsiséget, sajátos életszemléletet és életstílust is jelent. Jóllehet az egyes európai népek kultúrája egységesen a kereszténység, a keresztény erkölcs emlíőin nevelkedett, e kultúrák egymással számos rokonvonást és erős kölcsönhatásokat mutatnak fel, kétségtelen tényként meg kell állapítani, hogy e kultúrák nem azonosak. Mindegyiknek vannak olyan jellegzetesen egyéni vonásai, amelyek a számos rokonvonás mellett éles különbségekre mutatnak rá. Petőfi, Ady vagy Szinyei-Merse ugyanúgy mások, mint Goethe, Hamsun vagy Rodin, mint ahogyan különbözik a magyar népdal a német vagy spanyol népdaltól és ahogy más szemmel nézzük az életet is annál fogva, mert magyarok vagyunk. E különbségeket ugyan jórészt a közös múlt teremtette ki, ősi tradíciók, de végső gyökerük mégis az ősi faji sajátóságokban rejlik.

E kultúrkincs a nép fejlődése során egyrészt mint a társas élet terméke jelentkezik, másrészt azonban mint népképző erő is hat. Amint a gyermek testileg is annyira hozzáidomul anyanyelvéhez, hogy később más nyelv hangzóit nem tudja már tökéletesen megtanulni, úgy formálja minden kultúra sajátos szellemisége is a maga képére hordozóját. Anélkül, hogy le akarnók becsülni az átöröklött faji tulajdonságok jelentőségét, teljes határozottsággal kell rámutatnunk ez előbbi tényező nem kevésbé döntő súlyára.

A népi közösség nem merő eszmeiség, egyirányú érzelmek eredője, hanem elsősorban realitás: az egyes emberre nézve tényállapot, életének éppoly nélkülözhetetlen eleme, mint a levegő. Eredeti megjelenési alakjában magát az emberi közösséget jelenti. Utalhatunk itt arra, hogy népünk a magyar szót az ember szó értelmében is használja, vagy arra, hogy például az oroszok a németet nyemecnek, némának nevezik, e szó keletkezése idején tehát naivul érthetetlennek tartották azt, hogy az ő közösségükön kívül másfajta is léteznek.

Az idegen népekkel való érintkezés hatására fejlődik ki csak a népi hovatarozás érzése. Ebben feltétlenül benne van már annak a kultúrának az értékelése is, amely az illető nép sajátja. Ezt a kultúrát az egyes nemcsak értékesnek tartja, de ragaszkodik is hozzá. E szemlélete merőben szubjektív.

Nem objektív szemszögből mért értékes vagy kevésbé értékes voltát; tárgyilagosan elismerheti más nép kultúrájáról, hogy mélyebb, nagyobb, emberibb, mint a sajátja, ez utóbbi azonban ennek ellenére egyedülvaló és mással nem pótolható értéket jelent számára. Maga az elkülönülés processzusa nem feltétlenül tudatos; elméletileg ki nem fejthető érzelmi alapon történik és nem kis szerepet játszik benne a környezet sem. Minthogy pedig nem tudatos, hanem érzelmi alapon nyugszik, igen sokszor találkozunk olyanokkal is, akik maguk sem tudják pontosan, hogy melyik néphez tartoznak.

A nép fentebb kifejtett fogalma nem egyezik a nemzet, illetőleg nemzetiség fogalmával. A különbség egyrészt fokozat! A nép ugyan szintén politikai fogalom annyiban, hogy az államon belül elkülönült embercsoportot jelent, amelynek sajátos kultúrája és népisége az állam számára is érték és ennek megfelelően az állam részéről is védelmet igényel, de politikamentes fogalom annyiban, hogy nem jelenti fogalmi szükségszerűséggel a nép által összefoglalt egyesek politikai közösségét állam, államon belül közjogi korporáció vagy politikai párt formájában. A nemzet, illetőleg nemzetiség ezzel szemben olyan kultúrközösség, amelynek tagjai sajátos életük biztosítására közhatalmi, politikai eszközökkel töreksznek. így állnak elő a nemzeti államok képletei, valamint az állam népi jellegét meghatározó néptől politikailag elkülönülő nemzetiségek.

Kétségtelen, hogy az erősen fejlett népi öntudatot csupán hajszal választja el a nemzetiségi öntudattól, amikor egy nép értékesnek felismert különcélúságának védelmére politikailag akar szervezkedni. Az okok, amelyek egy nép nemzetiséggé válását maguk után vonják, többfélék lehetnek. Egy nép általában akkor ismeri fel a politikai szervezkedés szükségességét, ha úgy látja, hogy nem részesül az állam részéről kellő védelemben. A nemzetiség tehát mint politikailag szervezett népi közösség, ennek megfelelően arra fog törekedni, hogy népiségének a kívánt védelmet politikai eszközökkel oiziosítsa. Nem szabad természetesen figyelmen kívül hagyni, hogy a nemzetiségi kérdés ilyen sematikus tisztaságában úgyszólván sohasem jelentkezik, hanem más, legtöbbször szociális szempontokkal kombináltan.

Ha az állam népi jellegét meghatározó nép a vele egy államközösségben élő, tőle különböző népet mértéktelenül elnyomja, életlehetőségeit megnyirbálja, az ilymódon kezelt nép elnyomott kisebbséggé válik. A modern demokráciák tipikus „megoldása“ ez: a többségi nép által majorizált számszerű kisebbségnek a szavazatok összeszámlálásakor soha semmiben nem lehet igaza. A kisebbség ilyen értelmezésben tehát minősített nemzetiség. A minősítő tényező a többségi nép elnyomása, aminek következtében a kisebbséghez tartó-

zók nem érezhetik magukat az állam teljesjogú polgárainak. A kisebbség politikai törekvései tehát elsősorban e megalázó másodosztályú állampolgári helyzet megszüntetésére irányulnak. Ha pedig jogos kívánásaik elismerésben nem részesülnek, igyekezni fognak a számukra tűrhetetlen állami kötelékből szabadulni. (Irredentizmus, szeparatizmus.)

A nemzet másfelől nem jelenti fogalmi szükségszerűséggel azt, hogy az kizárólag egy nép államilag szervezett közössége legyen. Egyező érdekek, érzelmi kötelékek, kialakult szilárd történelmi kapcsolatok, közös múlt és egymásra utaltság mind olyan tényezők, amelyek lehetővé tehetik azt, hogy népileg különböző embercsoportok egységes nemzetet képezhessenek. Ennek természetesen előfeltétele egymás népiségének, sajátos kultúrájának abszolút elismerése és tiszteltbentartása. Svájc példája mindenesetre bizonyítékul szolgálhat arra, hogy elméletileg ez az elgondolás nem abszurd, mert ott világosan felismerhető az egy egységes nemzetet alkotó három különböző nép.

Van egy döntő szempont, amelynek minket magyarokat arra kell vezetnie, hogy e konstrukciót elismerjük, sőt államunk mai keretei között a lehetőséghez képest meg is valósítsuk azt. Elcsatolt területeinken Magyarország feldarabolása óta mindenütt kifejlődött egy nemzetiségi intelligencia. Ez éppen azért ellenzi a szentistváni államkötelékbe való visszatérést, mert azt hiszi, hogy ez esetben nem maradna számára más út, csak az, amit a korábbi generációk példáján látott: beolvadás az egységes magyar intelligenciába. Népiségükhöz ezek az új értelmiségi rétegek már erősen ragaszkodnak.

Megtagadása volna a magyar állameszmének, egy ezeréves múlt minden szenvedésével fenntartott államképnek, ha jövő aspirációinkat kizárólag az elszakított magyarok vissza-bebevezetésére redukálnók. Az elszakított nemzetiségeket azonban csak akkor tudjuk megnyerni, ha külön népi létüket fenntartás nélkül elismerjük. Annál 19 inkább megtehetjük ezt, mert ez a felfogás tökéletesen megegyezik az ősi magyar állameszmével, amelynek a magyarság csupán legfőbb, de sohasem kizárólagos hordozója volt. A szentistváni koncepciónál nagyvonalúbban és tökéletesebben nem tudta még eddig megoldani egy nép sem a nemzetiségi kérdést.

A történelem bizonyítja, hogy csak a szentistváni szellem tudta Európa e legtöbbet szenvedett viharzónáját megajándékozni a békével, és amikor Szent István koronájának tisztasága elhalványult, vagy ereje lecsökkent, mindig mérhetetlen szenvedés zúdult valamennyi dunai népre. Mérlegre kell tehát tennünk a háború előtti kor minden emberi gyarlóságát és jóhiszemű tévedését és vissza kell térnünk két ősi

erőforrásunkhoz: a néphez és nemzeti életünk legtisztább és legszentebb hagyományaihoz.

A nép tehát más fogalom, mint a nemzet. A magyar nép foglalatja minden magyarnak, aki élt, él és ezután megszületendő. A magyar nemzet csak a vérszerződéssel született meg; a magyar nép múltja a ködbe vész: lett amikor a Teremtő magyarnak akarta. A nemzet elbukhat, de amíg él a nép, mindig van reménye a feltámadásra!

Az a magyarázhatatlan valami végül, ami megkülönböztet bennünket magyarokat minden más néptől a földön: a népiségünk.

Nem lehet meghatározni vagy körülírni és lehetetlen tartalmát részletesen felsorolni. Népiségünk, hogy Boldogasszony-nak imádjuk az Isteni Születés és hogy parasztunk még ma is kiloccsant ivás előtt poharából a földre; része annak a Bólyaiak világossága és a falusi javasasszonyok ősi babonái; Balassa Bálint délceg tragikuma, Berzsenyi mélysége és Petőfi eget ostromló lendülete, Ady váteszi magunkkeresése és a magyar népdal sokrétű egy-ügyűsége; nyelvünk utólérhetetlenül férfias melódiája, szilaj káromkodásunk és Arany, Gárdonyi, Móra mélységesen emberi epikája. Része a székely templom és része a magyar katona, aki ezer éven keresztül úgy tudott meghalni, hogy abból mindig új magyar élet fakadt.

Igen, a népiség ott szunnyad az ember lelke mélyén, mint a tó ölébe hullott súlyos kő. Megnyilatkozása sohasem tudatos, de valamiképen jelen van minden szóban és minden alkotásban. Liszt Ferenc magyarságát nem magyar rapszódiai, nem is lángoló vallomásai bizonyítják a legerősebben, hanem élete utolsó szakának azok a művei, amelyekben —i jóval Bartók és Kodály forradalmi felfedezése előtt — felzendült az ázsiai steppéken vándorló magyarok zenéjének elfelejtett ősi formanyelve.

Népiségünk: a magyar nép küldetése; a deákferenci fogalmazású parancs: nekünk magyaroknak küzdeni kell még a győzelem reménye nélkül is. Eltörülhetetlen jegy, amit a sors a szívedbe éget; végzet, ami elől nem menekülhetsz és simogató melegség, amitől jobbízú a fekete kenyér. Rabul ejt, leigáz és felemel; számodra az életnek egyetlen lehetséges formája a harc, amelynek „nincsen célja, nincsen vége“: magyarnak születél.

Barsy Gyula